

ТОПОНИМИСКИ ДУБЛЕТИ ВО КРИВОПАЛАНЕЧКО

Весна Миовска

*Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, Македонија*

Keywords: onomastics, toponymy, doublets.

Summary: The toponymic doublets or two-named toponyms characterize the Slavic toponymy and, therefore, the Macedonian. They are results of a process that started in the past, exists in the present and will continue in the future. In the collected material, there are 65 registered toponymic doublets that, according to their structure, are classified in nine groups that mainly reflect the following few particularities: 1. old versus new names, 2. dialect characteristics that tends to change, 3. long toponymic form that tends to transform in more economic, short form. The data analysis includes a definition of the appellatives and their origin for each doublet unit.

Клучни зборови: ономастика, топонимија, дублети

Резиме: Интересот за топонимските дублети или двоимените топоними, регистрирани на македонска јазична територија, произлезе при подготовката за изработка на докторската теза насловена како *Топонимијата во Кривопааланечко*.

Топонимските дублети или двоимените топоними се појава карактеристична не само за македонската топонимија, туку и за топонимијата на сите народи. Тие предизвикуваат посебен интерес поради фактот што за еден топоним се даваат две именувања – старо наспроти ново именување или обратно – ново именување наспроти старо. „Појавата на двоимените, дублетните топоними е всушност резултат на еден процес што започнал во минатото, постои во сегашноста и продолжува во иднината. Тоа е, би рекле, резултат на постојана борба за доминираност на еден дублет врз друг дублет, имено борба за сочувување на старото именување на топонимот наспроти појавата на ново именување на топонимот“ (Иванова, 2003–2004 : 215–238).

Топонимските дублети, колку што ми е мене познато, досега биле предмет на интерес на О. Иванова. Своите согледби за нив, таа ги претставува прво во статијата насловена како „Кон појавата и

спецификата на новите микротопоними“ (Иванова, 1999: 111–119), во која се анализирани дублети од македонската топонимија, а подоцна и во „Двоимени топоними во областа по сливот на Брегалница“, врз основа на извлечените дублети од *Речник на топонимите во областа по сливот на Брегалница* (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 1996). Треба, притоа, да споменеме дека *Речникот* содржи 11 462 заглавни топоними од 291 населено место и дека во него се среќаваат 147 топонимски дублети.

Нашиот интерес за оваа проблематика произлезе при подготовката на докторската дисертација *Топонимијата во Кривопаланечко* (одбранета теза, 2010), регион што се наоѓа во североисточна Македонија и којшто опфаќа 52 населени места. Во фондот од 3 544 заглавни топоними, екскерпирани од картотеката на Одделението за ономастика, регистрирани се 65 топонимски дублети.

Дублетните топоними ги класифицираме во 9 групи. Класификацијата, при обработката и анализата на дублетните топоними, се наметна сама по себе.

1. ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Абџт // Абџат чешма, мочурливо место (От) – Од бот. *абд*, *абда* „растение боз, *Sambucus ebulus*“, сп. срхр. *абат*.

Андрѐмци // Андрѐнци маало (От) – Од л.и. *Андре* од *Андреја*.

Вир // Гуљевица пасиште и извор (Гин) – Од: I. *вир* „место каде што се собира вода; бара, гол, локва“; II. л.и. *Гуле*.

Вржогрѓмце // Вржогрѓнци село со 14 куќи – Од *Вржогрѓм*, *Вржогрѓн* + *-це/-ци*. Има две претпоставки за значењето на името.

Гарѓна // Жежници место каде што има „жежници за кумур“ (ДурР) – Од: I. *гарина* „изгорена или исечена шума“; II. *жежница* „1. место изложено на јако сонце; припек 2. место со куп запалени дрва за правење дрвен јаглен, кумур“.

Гѓнкинци // Олимѓнци маало во селото; името од Генка (Мар) – Од: I. л.и. *Генка*, женска форма од *Гене*, скр. од *Генади*, *Герман*; II. л.и. **Олиман* < *Олимпиј*.

Гулѓнце // Гулѓнци село со 45 куќи – Од *Гул(е)* + *-инце* // *-инци* или од *Гулин* + *-це/-ци*. Постојат четири претпоставки за значењето на името.

Ебѓшово // Ибѓшово ливади (ДурР) – Од л.и. *Ибѓш* < *Иб(о)* + *иш* < *Ибраим* од тур. *Ibrahim*.

Крс // Спас место каде се собирале на собор (Нер) – Од: I. *крст* „симбол и предмет на култ на христијанската религија во форма на два крака пресечени под прав агол“; II. *Спас* од *Свети Спас* „празник по Велигден“.

Леќевиште // Леќовиште нива; се садело леќа (Ос) – Од *леќевиште* „место што било посеано со леќа“.

Милковица // Шилегарник врв на границата (Жид) – Од: I. *Мил-ко* од *Милко* < *Мил(е)* + *-ко*, скр. од *Миливој*, *Милорад*, *Милослав*, *Бо-гомил*, *Радмил*, *Премил*; II. дијал. *шилегарник* „место каде се напакуваат, лежат или се чуваат шилежиња; шилегарник“ : *шилеже* „едногодишно јагне“ < *шилег* „млад овен“.

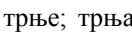
Поглет // Поглеѓани маало во ридно место (Ог) – Од *поглед* „место од каде добро се гледа“.

Попчево // Попче река што извира од Дренок (От) – Од *попче* „мал поп“ : *поп* „православен свештеник“.

Пшасница // Псачница река што доаѓа од Псача (Пс) – Од с. Псача.

Сокóловци // Рáтковци маало во селото (Лук) – Од: I. л.и. *Сокол*: зоол. *сокол* „птица-грабливка слична на јастреб, Falco“; II. л.и. *Ратко* скр.од *Ратимир*, *Ратислав*, *Милорад*.

Тлѓминци // Тлѓминце село со 25 куќи Македонци – Од *Тлѓмино* + *-ци/-це*. Постојат две претпоставки за значењето на името.

Трница // Ўма пасиште (Ос) – Од: I. *трница* „место каде што растат трње; трњак“ или од стсл. „трн“; II. *ума* „вид бела земја; глина, иловица“.

Кај првиов вид топонимски дублети забележани се топоними со *иста основа* и со *фонетска разновидност* (Абѓт // Абáт, Андрѓмци // Андрѓнци, Вржогрмце // Вржогрнци, Пшасница // Псачница, Тлѓминци // Тлѓминце, Гулѓнце // Гулѓнци) – вкупно 6, и со морфолошка разновидност (Ебѓшево // Ибѓшово, Леќевиште // Леќовиште, Поглет // Поглеѓани, Попчево // Попче) – вкупно 4.

Со различна основа се регистрирани 7 топонимски дублети (Вир // Гўлевица, Гѓнкинци // Олимáнци, Крс // Спас, Гарѓна // Жѓжници, Милковица // Шилегарник, Сокóловци // Рáтковци, Трница // Ўма) – вкупно 7.

2. ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Отóшница // Отóршница // Отóрштица село со 103 куќи – Од Otvr6]ica или Ot6r6]tica < Otvr6sk9a0 или Ot6rsk9a0 + суф. -ica.

Во случајот кога имаме само еден топонимски дублет во функција на ојконим, можеме да забележиме дека неговата основа е иста и дека овде имаме само фонетска разновидност.

3. ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ДВОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Блídеш // Блídешка Рéка река што доаѓа од с. Дренџк и се влева во Крúва Рéка (Вет) – Нејасно.

Орашár // Вьчи Рýпи место со ореви (Пс) – Од: I. дијал. *орашар* „место обраснато со ореви“; дијал. *орax* „вид дрво со коскен плод; орев Juglans regia“; II. *вуч(ј)и,-а,-о* „што се однесува на волк; волчји“ + *рупа* „1. вдлабнатина (меѓу ридови) 2. голема дупка, јама“ < стсл. *Roupa* „дупка“.

Рéка // Отóрска Рéка селска река што извира од с. Пклиште, а се влева во Крúва Рéка (От) – Од: I. *река* „воден тек што истекува од извор или настанува од планински порои, потоци и тече по коритото до утоката“; II. село *Отóршница*.

Сáат // Кúде Сáат стара кула со саат во градот (КрП) – Од: I. *саат* „1. мера за време, час 2. направа која покажува време, часовник“ < тур. *saat*; II. дијал. *куде* „кај, каде“.

Седлáрци // Седлáрска Мáла маало во селото (Љуб) – Од: I *седлар* „мајстор што прави седла; сарач“; II. *седлар* + *маала* „дел од град или село, квартал, улица; маало“ < тур. *mahalle* „маало“.

Солимáново // Сулимáнова Мáла маало во селото (Ст) – Од: I. *Солиман* од *Сулиман*; II. л.и. *Сулиман* < *Сулејман* од тур. *Suleyman* + *мала* < *маала*.

Чалмíнци // Чалмíнска Мáла маало во селото; името по прекар (Кис) – Прек. од *чалма* „латнен завој околу капа што ја носат оците; турбан“ < стсл. *чѣлѣ* „капа“ преку тур. *calma* од *calmak* „завие“.

Кај топонимските дублети со *иста основа* izdelуваме два вида топоними: иста основа на *првата* компонента од вториот дублет (Блídеш // Блídешка Рéка, Седлáрци // Седлáрска Мáла, Солимáново // Сулимáнова Мáла, Чалмíнци // Чалмíнска Мáла) – вкупно 4, и иста основа на *втората* компонента од вториот дублет (Рéка // Отóрска Река, Сáат // Кúде Сáат) – вкупно 2.

Само еден дублетен топоним забележавме со *различна основа* (Орашар // Вѝчи Рѝпи).

4. ДВОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Ајдѹчка Вѹда // Чѣшма нива и чешма во близината на м. Кољарник; таму комитите пиеле вода (Нер) – Од: I. *ајдук* „1. истор. отпадник од турската власт и член на дружина која го штитела народот, борејќи се против турското насилство 2. отпадник воопшто, разбојник“ (< тур. *haydut, haydut* „1. бунтовник 2. разбојник“) + *вода* „место од каде избива вода на површината на земјата; извор, кладенец“; II. *чешма* „извор (обично ограден) или бунар од кој истекува вода на жлеб или цевка“ (< тур. *çeşme* „извор; водоскок; резервоар“).

Анаѹковска Маала // Анаѹковци маало во селото (От) – Од л.и. *Аначко* од *Андон, Анаки, Анастас* и др.

Блѹдешка Рѣка // Блѹдеж река што оди во Крѹва Рѣка (Врж) – Нејасно.

Бѹгданова Маала // Ѓѹрчинци маало во селото (Пс) – Од: I. л.и. *Богдан* „даден од бога“ + *маала*; II. л.и. *Ѓорче* < *Ѓоре* + *-че* < *Ѓорѓи*.

Варошка Маала // Варош селско маало (Ст) – Од *варош* „град“ < тур. *varoş* „исто“, преку унг. *varos* + *маала*.

Голѣми Рит // Рит рид поголем од другите (Мар) – Од: I. *голем, -а, -о, -и* „велик, висок, долг, широк“, спр. *мал*; II. *рид* „одделна височина, од едната страна стрмна; тумба, чука“.

Горња Маала // Горњомалци маало во селото (Ос) – Од: I. *горен, -рна, -рно* „1. што е на поголема височина, повисок 2. што е на возвишение“; II. жители на *Горња Маала*.

Ѓурундапска Маала // Ѓурундапци маало во селото (Крк) – Нејасно.

Јанковска Маала // Јанковци маало во селото (Крк) – Од л.и. *Јанко* < *Јан(е)* + *-ко* од *Јован* + *маала*.

Калакасовска Маала // Калакасовци маало во селото (Мар) – Од л.и. **Калакас* < грч. *καλός* „убав, добар“ + л.и. *Касо* < *Вукас, Марулас* + *маала*.

Кукѹдина Кѹрија // Кукѹдиница шума (Оп) – Од бот.: 1. *кукудина* „рогоз, шавар, *Turpha latifolia*“ 2. *кукуда* „вид отровно растение *Conium maculatum*“ + *корија* „мала шума, шумичка, горичка“ < тур. *kori, kori* „исто“.

Лештарска Маала // Лештарци маало во селото (Крк) – Од *лештар* „лескова шума“ + *маала*.

Ма́ркова Стúпка // Стúпличка огромен камен со траги од стапка (ДурР) – Од: I. л.и. *Марко* + дијал. *ступка* < *стапка* „стапалка“ : *стапалка* „трага од стапнување со нога“; II. дијал. *ступличка* „стапка“.

Миша́чко Језеро // Језеро езерце на фам. Мишаци (От) – Од: I. л.и. *Мишак* од *Мише* + *-ак* < *Михаил, Димитар, Милутин, Мирослав*; II. дијал. *језеро* „вдлабнатина исполнета со вода; езеро“.

Назѝрска Ма́ла // Назѝрци маало во селото (Крк) – Од прек. *Назѝр* : тур. *nazîr* „министер, управник“, сп. ром. *nazîr* „управник (на тврдина)“ + *маала*.

Па́шинска Ма́ла // Па́шинци маало во селото (Крк) – Од *паша* „титула на високи воени и цивилни великодостојници од Отоманската империја; лице што има таква титула“ < тур. *paşa* „исто“ + *маала*.

Прѝа́чка Ма́ла // Прѝа́к маало со една кука (От) – Од прек. или од л.и. *Прѝак* + *маала*.

Са́мовска Ма́ла // Са́мовци маало во селото (Кон) – Од л.и. *Само* < *Самоил* или од *сам, -а, -о* „одделен од други, осамотен“ + *маала*.

Стáнковска Ма́ла // Стáнковци маало во селото (Кон) – Од л.и. *Станко* < *Стан(о)* + *-ко* од *Станимир, Станислав*.

Цѝга́нска Ма́ла // Ивáнковци маало (Оп) – Од: I. *Циган* „припадник на номадски народ што потекнува од Индија; Ром“; II. л.и. *Иванко* < *Иван* + *-ко*.

Чу́пино Брдо // Чу́пино ниви на ридно место (Лук) – Од *чупа* „девојка, мома“ или од л.и. *Чупин* < *Чуп(е)* + *-ин* + *брдо* „долгнавесто возвишение со тесно било; мал рид“.

Ција́новска Ма́ала // Ција́новци маало во селото (Трн) – Од л.и. *Цијан* < *Ци(j)е* + *-ан*, разновидност на *Гие, Гије* или хипок. од *Цидимир*.

Шѝри́нска Ма́ла // Шѝри́нци маало во селото (Крк) – Од *ширина* „пространо отворено рамно место; плоштад, мегдан“ + *маала*.

Кај топонимиските дублети со *иста основа* изделуваме два вида топоними: *иста основа на првата компонента од првиот дублет* (Ана́чковска Ма́ала // Ана́чковци, Блѝдешка Ре́ка // Блѝдеж, Ва́рошка Ма́ла // Ва́рош, Го́рња Ма́ла // Го́рњомáлци, Гурунда́пска Ма́ла // Гурунда́пци, Ја́нковска Ма́ла // Ја́нковци, Калака́совска Ма́ла // Калака́совци, Кукúдина Кóрија // Кукúдиница, Лешта́рска Ма́ла // Лешта́рци, Назѝрска Ма́ла // Назѝрци, Па́шинска Ма́ла // Па́шинци, Прѝа́чка Ма́ла // Прѝа́к, Са́мовска Ма́ла // Са́мовци, Стáнковска Ма́ла // Стáнковци, Чу́пино Брдо // Чу́пино, Ција́новска Ма́ала // Ција́новци, Шѝри́нска Ма́ла // Шѝри́нци) – вкупно 17, и *иста основа на втората компонента од првиот дублет* (Голéми Рит // Рит, Ма́ркова Стúпка // Стúпличка, Миша́чко Језеро // Језеро) – вкупно 3. Сретнавме и

Селска Река // Бошанова Река река (Дл) – Од: I. *селски, -а, -о* „што припаѓа на селото; што се наоѓа во селото“ + *река*; II. л.и. *Бошан* < *Бош(е)* + *-ан*, скратено од *Богдан*, *Богомил*, *Богослав*, *Божидар*.

Торачко Колипче // Торачка Колиба старо колипче (Љуб) – Од: I. л.и. **Торак* < *Тор* + *-ак* од *Тодор* + *колипче* „мала колиба“; II. л.и. *Торак* + *колиба* „привремена куќичка направена од трска или плет, покриена со гранки, кора, слама и др.“.

Трите Дабици // Три Дабици ниви и три даба (Уз) – Од *три* „основен број за една единица поголем од два“ + *дабица* „дрво даб“ : бот. „*даб*, *Quercus*, *Quercus robur*“.

Тупанов Дол // Тубанов Дол дол со вода; шума (КрД) – Од дијал. *тупан* „тапан“ или од прек. *Тупан* „надуен како тапан“ + *дол*.

Чалминско Кладенче // Дедова Падина кладенец во ридно место (Кис) – Од: I. прек. од *чалма* „платнен завој околу капа што ја носат оците; турбан“ < стсл. ☉☉☉☉☉ „капа“ преку тур. *calma* од *calmak* „за-вие“ + *кладенче* „мал кладенец“; II. *дедо* „стар човек, старец“ + *падина* „1. страна на возвишение; стрмина, наклон 2. рамно место меѓу две возвишенија; долина, полјана 3. рамно место среде шума“.

Кај топонимските дублети со *иста основа* изделуваме: *иста основа* кај *двата дублета* (Торачко Колипче // Торачка Колиба, Трите Дабици // Три Дабици, Тупанов Дол // Тубанов Дол) – вкупно 3, *иста основа* на *првата компонента* кај *двата дублета* (Вели Врф // Велаврфска Маала) – 1, и *иста основа* на *втората компонента* кај *двата дублета* (Бајрамова Корџа // Шумова Корџа, Меден Дол // Длибџки Дол, Мџтни Кладенец // Тџмни Кладенец, Парталска Маала // Горџинска Маала, Селска Река // Бошанова Река) – вкупно 5.

Со *различна основа* регистриравме само два топонимски дублети (Иваново Гумно // Станџкова Њива, Чалминско Кладенче // Дедова Падина).

7. ДВОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ТРИКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Пијанџчовска Маала // Бџба Ёнинска Маала маало во селото (Кон) – Од I. прек. од *пијаница* „љубител на чашка; алкохоличар“ + *маала*; II. дијал. *бџба* „баба“ + л.и. *Ана*.

8. ТРИКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ДВОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Аци Куртíшова Мǎла // Глувǎнска Мǎла маало во селото (Кон) – Од: I. дијал. *аци* „ација; поклоник“ + л.и. *Куртиши* < тур. *kurt* „волк“; II. прек. од *глуван* „кој не слуша, глувчо“.

Бóба Ёнинска Мǎла // Бóба Ёнинци маало во селото (Кон) – Од дијал. *боба* „баба“ + л.и. *Ана* + *маала*.

Сúрини Стáри Кúќи // Стáри Кúќи место со куќи на фам. Суринци - Турци (Од) – Од: I. прек. *Суру*, *Сурин*, сп. гл. *сури* „несвесно гледа во нешто; упорно, без престан гледа во нешто“; II. *стар*, -а, -о, -и „1. што е настанат од пред многу години 2. што е направен од старо време“ + *куќа* „зграда за живеење, дом“ < стсл. ② *шатор*, чадор“.

Кај последните два топонимски дублети (Бóба Ёнинска Мǎла // Бóба Ёнинци, Сúрини Стáри Кúќи // Стáри Кúќи), веројатно станува збор за долгата форма на топонимот и неговата тенденција за поеконична, кратка форма.

9. ЧЕТИРИКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ // ЕДНОКОМПОНЕНТНИ ТОПОНИМИ

Дек се Дрвǎ Искарúев // Дрвǎриште место каде се чуваат исечени дрва во шумата (Лук) – Од: I. дијал. *дек* „каде“ и *искаруе* „се вади, се извлекува“; II. дијал. *дрвариште* „место со дрва; складирани дрва“.

Кај овој топонимски дублет, првиот е глаголско образување, а вториот е добиен со помош на топонимиска наставка.

Од прегледот на топонимските дублети може да се види дека топонимите во посочените 9 групи се изделуваат со свои посебности. Што се однесува, пак, за бројната застапеност на топонимските дублети по групи, забележавме дека најголема продуктивност е пројавена во четвртата група *Двокомпонентни топоними // Еднокомпонентни топоними* (23), потоа првата *Еднокомпонентни топоними // Еднокомпонентни топоними* (17), шестата *Двокомпонентни топоними // Двокомпонентни топоними* (11), третата *Еднокомпонентни топоними // Двокомпонентни топоними* (7) и осмата *Трикомпонентни топоними // Двокомпонентни топоними* (3). Од втората *Еднокомпонентни топоними // Еднокомпонентни топоними* (17), петтата *Двокомпонентни топоними // Еднокомпонентни топоними* (11), седмата *Двокомпонентни топоними // Трикомпонентни топоними* и деветтата *Четирикомпонентни топо-*

ними // Еднокомпонентни топоними застапеноста на топонимските дублети е 1.

Прегледот дава можност да се констатира дека топонимските дублети се карактеристика на топонимијата, а многу ретко на ојконимијата, имено од вкупно 65, само 4 се ојконими, од кои 3 во првата група (*Вржогрмце // Вржогрнци, Гулинце // Гулинци, Тлџминци // Тлџминце*) и 1 во втората група (*Отошница // Оторштица // Оторшница*).

Скратеници:

1. Населени места

<i>Вет</i> = Ветуница	<i>Љуб</i> = Љубинце
<i>Врж</i> = Вржогрнци	<i>Мар</i> = Мартиница
<i>Гин</i> = Гиновци	<i>Нер</i> = Нерав
<i>Дл</i> = Длабочица	<i>Ог</i> = Огут
<i>ДурР</i> = Дурачка Река	<i>Од</i> = Одрено
<i>Жид</i> = Жидилово	<i>Оп</i> = Опила
<i>Кис</i> = Киселица	<i>Ос</i> = Осиче
<i>Кон</i> = Конопница	<i>От</i> = Отошница
<i>КрД</i> = Крстов Дол	<i>Пс</i> = Псача
<i>Крк</i> = Кркља	<i>Ст</i> = Станча
<i>КрК</i> = Криви Камен	<i>Трн</i> = Трново
<i>КрП</i> = Крива Паланка	<i>Уз</i> = Узем
<i>Лук</i> = Луке	

2. Јазици

<i>грч.</i> = грчки	<i>ром.</i> = романски
<i>срхр.</i> = српскохрватски	<i>тур.</i> = турски
<i>стсл.</i> = старословенски	<i>унг.</i> = унгарски

3. Други скратеници и знаци

<i>бот.</i> = ботанички	<i>с.</i> = село
<i>дијал</i> = дијалектен	<i>скр.</i> = скратено
<i>зоол.</i> = зоолошки	<i>сп.</i> = спореди
<i>истор.</i> = историски	<i>спр.</i> = спрема
<i>л.и.</i> = лично име	<i>фиг.</i> = фигуративен
<i>прек.</i> = прекар	<i>хип.</i> = хипокористик

Литература:

- Иванова Олга. 1996. *Речник на топонимите во областа по сливот на Брегалница*. Институт за македонски јазик. Скопје.
- Иванова Олга. 1999. *Кон појавата и спецификата на новите микротопоними*. Институт за македонски јазик. Скопје
- Иванова Олга. 2003–2004. *Двоимени топоними во областа по сливот на Брегалница*. *Folia onomastica Croatica* 12–13. Zagreb.

Миовска Весна. 2010. *Топонимијата во Кривопапанечко*. Одбранет докторски труд. Скопје.